

Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т.Г.Шевченка

**Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін
імені О.М. Лазаревського**

Кафедра історії України, археології та краєзнавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Завідувач кафедри
А.М. Острянко
(підпис) (прізвище та ініціали)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ДРУГОЇ
ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.**
(назва навчальної дисципліни)

Освітня програма 032 Історія та археологія

2025 – 2026 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри історії України, археології та краєзнавства Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Протокол № 1 від «29» серпня 2025 року.

Розробник: Гринь Олена Володимирівна кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України, археології та краєзнавства

Мова навчання – українська.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни «Історія України другої половини ХХ – початку ХХІ ст.» полягає у поглибленні у здобувачів вищої освіти теоретичних та практичних знань і компетентностей з фундаментальної дисципліни «Історія України другої половини ХХ – початку ХХІ ст.»; опануванні та застосуванні ключових теоретико-методологічних засад і методів вивчення та інтерпретації історичного минулого України; формуванні патріотичного світогляду, активної соціальної та громадянської позиції.

Обсяг дисципліни

	Денна форма
Кількість кредитів ECTS	3,5
Кількість годин:	105
- лекції	30
- практичні / семінарські	20
- лабораторні	-
- індивідуальні завдання	-
- самостійна робота здобувач освіти	55

Статус навчальної дисципліни – нормативна.

Передумови для вивчення дисципліни. Вивчення раніше «Історії України першої половини ХХ ст.».

Очікувані результати навчання (програмні результати навчання, загальні та фахові компетентності), що формуються у процесі вивчення дисципліни «Історія України другої половини ХХ – початку ХХІ ст.» (освітня програма 032 Історія та археологія):

У процесі вивчення дисципліни передбачається формування у студентів наступних **компетентностей**:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК 3. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків 10 зловживання історією.

СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК 5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

СК 13. Здатність визначати причинно-наслідкові зв'язки розвитку людської цивілізації, основні етапи її становлення.

СК 14. Здатність визначати загальні закономірності та особливості історичного розвитку країн світу, визначати місце історії України у контексті світової історії.

Навчальна дисципліна сприятиме досягненню таких **програмних результатів навчання**:

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 15. Застосовувати набуті спеціальні компетентності на широкому громадськополітичному та суспільному рівнях, аргументувати важливість соціальних функцій історика в сучасному суспільстві.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Разом	у тому числі					Разом	у тому числі				
		л	пр	лаб.	інд.	срс		л	пр	лаб.	інд.	срс
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Україна в 1939–1991 рр.												
Тема 1. Українські землі у другій половині 1940-х – 1953 рр.	16	4	4			8	18	1	2			15
Тема 2. Україна за доби лібералізації суспільно-політичного життя (1953 – 1964 рр.).	14	4	2			8	16	1				15
Тема 3. Україна у другій половині 60-х – першій половині 80-х рр. XX ст.	14	4	2			8	18	1	2			15
Тема 4. Україна на шляху до незалежності (1985–1991 рр.)	16	6	4			6	16	1				15
Разом за змістовим модулем 1	60	18	12			30	68	4	4			60
Змістовий модуль 2. Україна в роки незалежності												
Тема 5. Україна в умовах незалежності (серпень 1991 – листопад 2013 рр.)	20	6	4			10	18	2				16
Тема 6. Україна у 2013–2025 рр.	25	6	4			15	19	2	2			15
Разом за змістовим модулем 2	45	12	8			25	37	4	2			31
	105	30	20			55	105	10	6			91

Форми та методи контролю навчальних досягнень

Поточний контроль: усне опитування, експрес-опитування під час лекцій, захист проєктів, фронтальне та індивідуальне усне та письмове опитування, тестування за окремими темами. виступи на практичних заняттях, перевірка результатів виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань.

Підсумковий контроль: екзамен.

Розподіл балів за темами:

	Поточне оцінювання та самостійна робота						Екзамен	Сума
	Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2			
Тема	1	2	3	4	5	6	25	100
Бали	15	10	10	10	15	15		

Критерії оцінювання результатів навчання

а) робота на практичному занятті

Усна відповідь, доповідь, виконання завдань на практичному занятті

до 5 балів

Активність (доповнення, запитання)

1 бал

б) самостійна робота

до 5 балів

в) модульна контрольна робота (тестове завдання)

до 5 балів

г) творча робота

до 5 балів

Відповідь на семінарському занятті оцінюється за наступними критеріями:

5 балів – здобувач освіти у повному обсязі опрацював програмовий матеріал (основну і додаткову літературу, джерела), має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями, виявляє розуміння історичних процесів, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконливо їх аргументувати, може аналізувати історичну інформацію, здатний презентувати власне розуміння, оцінку історичних явищ, має досить міцні навички роботи з історичною картою.

4 бали – здобувач освіти вільно володіє навчальним матеріалом (опрацював основну і деяку частину додаткової літератури і джерел), узагальнює окремі факти і формулює нескладні висновки, обґрунтовує свої висновки конкретними фактами, взятими з підручників, посібників історичних документів; може дати порівняльну характеристику історичних явищ, визначення понять, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки; узагальнювати та застосовувати набуті знання.

3 бали – здобувач освіти загалом самостійно відтворює програмовий матеріал (на рівні підручника), може дати стислу характеристику питання, загалом правильно розуміє історичні терміни, але у викладеному матеріалі є

істотні прогалини, виклад не самостійний (переказ підручника), є певні неточності як у матеріалі, так і у висновках, аргументація слабка.

2 бали – здобувач освіти за допомогою викладача намагається відтворити матеріал, але відповідь неповна, в ній налічується багато неточностей, головний зміст матеріалу не розкрито

1 бал – здобувач освіти має лише приблизне уявлення про питання, що розглядається на занятті, може сказати два-три речення по суті питання, назвати деякі дати, головний зміст матеріалу не розкрито.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики
90 – 100	A	відмінно
83 – 89	B	добре
75 – 82	C	
68 – 74	D	задовільно
60 – 67	E	
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Повсякденне життя людей в роки радянсько-німецької війни/лібералізації суспільно-політичного життя/загострення системної кризи радянського ладу.
2. Жінки в УПА.
3. Повсякденне життя та побут повстанців і підпільників УПА.
4. Ліна Костенко про роль шістдесятників у духовному житті України.
5. В'ячеслав Чорновіл: борець і людина.
6. Творчість А. Горської.
7. Життєвий шлях та творчий доробок В. Івасюка.
8. Життєвий шлях та творчий доробок С. Параджанова
9. Життєвий шлях та творчий доробок І. Миколайчука.
10. Діяльність Народного Руху України на Чернігівщині
11. «Перебудова» на Чернігівщині.
12. Відновлення «історичної пам'яті»: Чернігівщина.
13. «Касетний скандал» та його значення.
14. Події Революції Гідності в Чернігові.
15. Творчий проєкт «Діяльність сучасного українського митця/«Мистецтво Майдану».
16. Українська діаспора у 1991 – 2024 рр.

Матеріально-технічне забезпечення

Ноутбук, мультимедійний проектор.

Рекомендовані інформаційні джерела

Основна література

1. Бойко О. Д. Історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Академія, 2014. 720 с.
2. Випробовуючи долю, гартуючи волю. Україна й українці в ХХ – на початку ХХІ ст. У 3-х кн. Кн. 2. Від Другої світової до холодної: війни в долі України / Авт. кол.: В. Даниленко, В. Крупина, С. Кульчицький, О. Лисенко, О. Стяжкіна, Л. Якубова. НАН України. Інститут історії України. Київ: ТОВ «Видавництво «Кліо», 2021.
3. Випробовуючи долю, гартуючи волю. Україна й українці в ХХ – на початку ХХІ ст. У 3-х кн. Кн. 3. Тридцять років незалежності: виклики, випробування, відповіді / Авт. кол.: В. Головка, Л. Якубова. НАН України. Інститут історії України. Київ: ТОВ «Видавництво «Кліо», 2021.
4. Історія України: навчальний посібник / під ред. В. А. Смолія. Київ: Альтернативи, 2002. 472 с.
5. Верстюк В.Ф., Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення: Хронологічний довідник. Київ, 2005.
6. Грицак Я. Нариси історії України: формування модерної української нації ХІХ – ХХ ст. Київ, 2000.
7. Кульчицький С. Новітня історія України (1953–2023). Київ, 2024.
8. Новітня історія України ХХ ст. Київ, 2001.
9. Україна ХХ ст.: особи та події в контексті великої історії. Київ, 2001.

Допоміжна література:

10. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні 1917–1953: У 2 т. К., 1994. Т. 1, 2.
11. Бойко О. Україна у 1985–1991 рр.: основні тенденції суспільно-політичного розвитку. Київ, 2002.
12. Бойко О. Феномен провінційних революцій у контексті суспільно-політичного протистояння доби перебудови. *Сіверянський літопис*. 2001. № 2.
13. Брехуненко В. та ін. «Братня навала»: Війни Росії проти України ХІІ – ХХІ ст. Київ, 2016.
14. В тилу ворога. 1941–1945 рр. Документи і матеріали. Чернігів, 1994.
15. Відновлення української держави у 1941 році: нові документи і матеріали. Київ, 2001.
16. Війна (очима ТСН): 28 історій по той бік камери. Київ, 2015.

17. Водотика Т., Головка В., Кульчицький С., Якубова Л. Українське століття (1921–2021): витоки, уроки, перспективи державотворення. Київ: Кліо, 2022.
18. В'ятрович В. Війна і міф. Невідома Друга світова. Київ, 2016. URL: <https://cutt.ly/hBaEBHs>
19. Гетьман В. Як приймалася Конституція України. Київ, 1996.
20. Гнатюк О. Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність. Київ, 2005.
21. Голод 1946 – 1947 рр. в Україні: причини і наслідки. Київ, 1998.
22. Голод в Україні 1946 – 1947: Документи і матеріали. Київ – Нью-Йорк, 1996.
23. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація. Київ, 2005.
24. Доній О. Покоління Оксамитової революції. Київ, 1999.
25. Зінченко О. Як українці зруйнували імперію зла. Харків: Vivat, 2024.
26. Історія Криму та кримськотатарського народу. Навчальний посібник. / Бекірова Г., Іванець А., Тищенко Ю., Громенко С., Аблаєв Б. Київ: «Кримська родина»; «Майстер Книг», 2020. 200 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Bekirova_Hulnara/Istoriia_Krymu_ta_krymskotarskoho_narodu.pdf
27. Історія України в документах і матеріалах. Київ, 1991.
28. Історія України: Документи. Матеріали / Уклад., комент. В.Ю. Короля. Київ, 2002.
29. Історія України: Маловідомі імена, події, факти. Київ, 2008.
30. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960 – 80-х років. Київ, 1995.
31. Касьянов Г. Україна 1991–2007: Нариси новітньої історії. Київ, 2008.
32. Киричук Ю.А. Український національний рух 40 – 50-х років ХХ ст. Львів, 2003.
33. Корогодський Р. Брама світла: Шістдесятники. Львів, 2009.
34. Крим після анексії. Державна політика, виклики, рішення та дії. Біла книга / за редакцією Ю. Тищенко. Київ, 2016. 145 с. http://ucipr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=457&catid=42&Itemid=205&lang=ua
35. Кримські татари: шлях до повернення. Збірник документів. Київ, 2004.
36. Кулик Р., Майоров М. 2014. Початок російсько-української війни. Київ, 2019. URL: <https://uinp.gov.ua/elektronni-vydannya/broshura-2014-rochatok-rosiysko-ukrayinskoyi-viyny>
37. Люди «сірої зони». Свідки російської анексії Криму 2014 року / упоряд. та вступ Андрієвська А., Халімон О. Київ, 2018. URL: file:///C:/Users/user/Desktop/Історія%20України_др.пол.ХХ%20ст/література/Люди%20Сірої%20зони_укр.pdf
38. Майдан від першої особи: 45 історій Революції Гідності / упоряд. Т. Ковтунович, Т. Привалко. Київ, 2015. URL: https://old.uinp.gov.ua/sites/default/files/maidan_vid_pershoy_osoby.pdf

39. Мокрик Р. Бунт проти імперії: Українські шістдесятники. Київ: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2023.
40. Наш Крим. Неросійські історії українського півострова. Київ: К.І.С., 2016. 312 с. URL: https://old.uinp.gov.ua/sites/default/files/nash_krym_2016.pdf
41. Неоголошена війга. Невідомі факти і хроніки АТО / О. Калиновська та ін. Харків, 2015.
42. Обертас О. Український самвидав: Літературна критика та публіцистика (1960-і – початок 1970-х років). Київ, 2010.
43. Патриляк І.К., Боровик М.А. Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду. Київ, Ніжин, 2010.
44. Патриляк І. «Встань і борись! Слухай і вір...»: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.). Львів, 2012.
45. Патриляк І. К. “Перемога або смерть”: український визвольний рух у 1939–1960-х рр. Львів : Часопис, 2012. 512 с.
46. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Харків: КСД, 2016. 496 с.
47. Плохій С. Чорнобиль. Історія ядерної катастрофи. Харків: Фоліо, 2019. 400 с.
48. Плохій С. Російсько-українська війна: Повернення історії. Харків: КСД, 2023. 400 с.
49. Політична історія України ХХ ст.: У 6 т. Київ, 2003. Т. 5, 6.
50. Політичний терор і тероризм в Україні ХІХ–ХХ ст.: Історичні нариси. Київ, 2002.
51. Рубльов О.С., Черченко Ю.А. Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції. Київ, 1994.
52. Русначенко А. Розумом і серцем: Українська суспільно-політична думка 1940 – 1980-х років. Київ, 1999.
53. Три дні вересня вісімдесят дев’ятого: Матеріали Установчого з’їзду Народного Руху України за перебудову. Київ, 2000.
54. Українська Гельсінська група. До 30-річчя створення. Документи / Упор. О. Зінкевич. Київ, 2006.
55. Україна в ХХ ст. 1900 – 2000. Збірник документів і матеріалів. Київ, 2000.
56. Україна крізь віки. В 15 т. Т. 14. Литвин В.М. Україна на межі тисячоліть (1991–2000 рр.). Київ, 2000.
57. Україна як цивілізаційний суб’єкт історії та сучасності: національна доповідь / ред. кол. С. І. Пирожков, В. А.Смолій та ін. Інститут історії України НАН України. Київ: Ніка-Центр, 2020. Усна історія українсько-російської війни (2014-2018 роки). Вип. 4. Київ, 2018. URL: <https://old.uinp.gov.ua/sites/default/files/war-2014-2018.pdf>
58. Українське суспільство в 1960–1980-х рр. Історичні нариси / Відп. ред. Віктор Даниленко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2022.

59. Хроніка кримськотатарського національного руху (1940–1980-ті роки) / Відп. ред. Г. В. Боряк; Упоряд. О. Г. Бажан. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2024. 72 с. URL: <https://cutt.ly/veAYfBYR>
60. Чорна книга України. Київ, 1998.
61. Чорнобильське досьє КГБ. Від будівництва до аварії: Збірник документів про катастрофу на Чорнобильській АЕС / упоряд. О. Бажан, А. Когут, Г. Боряк. Київ, 2020. URL: file:///C:/Users/user/Desktop/Історія%20України_др.пол.ХХ%20ст/література/Чорнобильське%20досьє%20КДБ.pdf
62. Шаповал Ю. Людина і система: Штрихи до портрету тоталітарної доби на Україні. Київ, 1994.
63. Шаповал Ю. Україна ХХ ст.: особи та події в контексті великої історії. Київ, 2001.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

64. Биківня, Бабин Яр, Буча – поміж масакрою і пам'яттю про неї. URL: <http://surl.li/sbdhrm>
65. Дисиденти. *Локальна історія. Спецпроект.* URL: <https://dysydeny.localhistory.org.ua/>
66. Дисидентський рух в Україні. Віртуальний музей. URL: https://museum.khpg.org/page_1
67. Документальний цикл про політв'язнів. Український інститут національної пам'яті. URL: <http://surl.li/yooxhu>
68. Електронний архів Українського визвольного руху. URL: <https://avr.org.ua/>
69. Інститут історії України НАН України. URL: <http://www.history.org.ua>
70. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua>
71. Національний меморіальний комплекс героїв Небесної Сотні – музей Революції Гідності. URL: <https://maidanmuseum.org/uk/storinka/pro-maydan>
72. Проект «Віртуальний некрополь української еміграції». URL: <http://necropolis.uinp.gov.ua>
73. Українська правда. Історична правда. URL: <https://www.istpravda.com.ua>
74. Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua>